

Het wad
is vol
wonderen!

INKIJK-
EXEMPLAAR

Ga
mee!

Op ontdekkingstocht
IN WERELDERFGOED WADDENZEE

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

De Waddenzee
Werelderfgoed
sinds 2009

WADDENZEE
WERELDERFGOED

Uniek in de wereld!

De Waddenzee ligt aan de Noord-zeekust van Nederland, Duitsland en Denemarken. Tweemaal per dag trekt het water zich bij eb uit de Waddenzee terug. Dan ligt die zee half droog. Met deloed komt het water weer terug. Eb en vloed (de getijden) ontstaan door de aantrekkingskracht van de maan en de draaiing van de aarde. 4500 vierkante kilometer waddenzeebodem valt droog, dat zijn 630.000 voetbalvelden! Nergens ter wereld vind je een ander waddengebied, dat zo groot is.

Bij de Waddenzee horen de eilanden met duinen, stranden en kwelders. Voor meer dan tien miljoen trekvogels is de Waddenzee de belangrijkste "tankstop" tussen het noordpoolgebied en Afrika. Hier rusten ze uit en eten zich rond aan de dieren in de wadbodem. Om de natuur van de Waddenzee te behouden bestaat er een samenwerking tussen de drie landen: Nederland, Duitsland en Denemarken. Een groot deel van de Waddenzee is natuureservaat en in 2009 is het verklaard tot werelderfgoed. Wat dat betekent vind je op bladzijde 38 en 39.

In de *trilaterale Waddenzee-samenwerking* werken Duitsland, Denemarken en Nederland samen, om de Waddenzee als geheel te beschermen. 'Trilateraal' betekent driezijdig. De Waddenzee wordt van drie zijden beschermd.

Zo ziet het logo eruit

INKIJK-EXEMPLAAR

Waar ben je nu in de Waddenzee? Zet daar een stip op de kaart.

Leer het wad kennen met de "small Five"

In de Waddenzee komen veel soorten voor die je niet allemaal uit je hoofd kunt leren. Daarom zijn hier vijf kenmerkende kleinere wadbewoners uitgezocht, die je bijna altijd en overal tegen kunt komen. Het zijn de ambassadeurs van de Waddenzee. We noemen ze de "small five", dat betekent de kleine vijf. Dat hebben we afgekeken van de grote natuurparken in Afrika. Daar heb je de "big five", die alle bezoekers willen zien: olifant, neushoorn, leeuw, panter en buffel. In ons grote natuurpark wil iedereen de "small five" tegenkomen: wadpieren, kokkel, garnaal, strandkrab en wadslakje. Als je ze te klein vindt, we hebben ook de "big five" van de Waddenzee, die komen later aan de beurt.

In dit boekje krijg je tips hoe je de "small five" zelf kunt ontdekken, en wat je er over zou moeten weten.

Veel plezier op de waddensafari!

Arenicola marina | Wadpieren

10 tot 20 cm lange dikke worm, rood- of donkerbruin, met segmenten, kleine stekels en kieuwbosjes aan de zijkanten

INKIJK-EXEMPLAAR

Wadpieren leven tot ongeveer 30 centimeter diep in de bodem. Elke worm heeft een U-vormige woonbuis. Hij vreet het zand dat in die woonbuis valt. De worm komt alleen even boven als hij moet poepen. Dat doet hij om de 45 minuten. Daarbij ontstaan de typische tandpastahoopjes. Als je geluk hebt kun je de wadpieren zien poepen. Daar moet hij nog bij oppassen want vogels en vissen lusten ook wel een stukje wadpieren en die proberen hem te pakken op dat moment.

Op een vierkante meter wadbodem leven ongeveer 50 wadpieren. Alle Nederlandse, Duitse en Deense droogvallende wadplaten samen zijn ongeveer 4500 vierkante kilometer groot. Hoeveel wadpieren leven er in de hele Waddenzee?

Tip: Een vierkante kilometer is een miljoen vierkante meter.

SMALL FIVE

Grijze zeehond | *Halichoerus grypus*

 Lange snuit, vrouwtje 180 cm, lichtgrijs met donkere vlekken; mannetje tot 230 cm, donkergrijs met lichte vlekken

 Met driehonderd kilo is de **grijze zeehond** of kegelrob veruit het grootste roofdier van het waddengebied. Hij eet alle soorten vis, in het waddengebied vooral haring en schol. Midden in de winter komen de witharige jongen ter wereld, op hoge zandbanken of stille stranden. Ze worden drie weken gezoogd, en kunnen dan nog niet goed zwemmen. Ze hebben dan bescherming nodig tegen wandelaars en honden. Op sommige plaatsen worden ze door robbenwachters in de gaten gehouden. Grijze zeehonden zijn echte bikkels. Ze

zwemmen terug naar de Waddenzee. Engeland, Nederland en België zijn minder succesvol in het terugkrijgen van deze nieuwsgieriger dan de gewone zeehond.

 Grijze zeehonden komen met een dikke harige vacht ter wereld. De jongen van de gewone zeehond hebben een korte, gladde vacht. Welke voor- en nadelen heeft een dikke vacht?

 Voor jonge grijze zeehondjes kun je het beste op pad van november tot januari. Dan kun je ze tegenkomen op Helgoland, Amrum, Sylt, Terschelling en soms ook op de andere Waddeneilanden.

Phocoena phocoena | Bruinvis

 Tot 150 cm lang, dolfinachtig lichaam met donkere bovenkant en lichte onderkant. Stompe kop, korte driehoekige rugvin en brede staartvin.

 De **bruinvis** is de enige inheemse walvisachtige in de Waddenzee. Rondom de waddeneilanden worden regelmatig bruinvissen gezien, vooral in het vroege voorjaar. Bij een rustige zee kun je ze zien opduiken. Ze moeten immers boven water komen om adem te halen. Dan zie je eventjes een stukje rug en de rugvin. Bruinvissen eten kleine vissen, garnalen en inktvisjes, bij ons vooral grondeltjes, zandspiering en jonge haring. Jammer genoeg worden er nogal eens dode bruinvissen gevonden die verdronken zijn in visnetten. Natuurbeschermers zetten zich in voor een verbod op het gebruik van de gevaarlijkste soorten netten.

 Net als vleermuizen maken bruinvissen voortdurend heel hoge, korte geluidjes. Die geluidjes heten ook wel ultrasonische klikjes. Waarom doen ze dat?

 Probeer eens uit hoe lang je zonder adem onder water kunt blijven. De bruinvis houdt het zes minuten vol, en jij?

Ontdek het wonder van de Waddenzee

Dit boekje helpt jou bij een spannende ontdekkingsreis in het **Werelderfgoed Waddenzee!**

Kleine beestjes vlakbij:
Ontdek de "*Small five*" in de wadbodem.

Vogelrijkdom op het wad:
Bekijk de "*Flying five*" als ze voorbijvliegen of op de rivier zoeken.

INKIJK-EXEMPLAAR

Grote snuiten en flippers:
Met een beetje geluk zie je zeehonden en andere "*Big five*" van de Waddenzee.

Bewegende wildernis:
Aan de "*Moving five*" kun je zien dat de Waddenzee voortdurend verandert.

Richtprijs: 1,50 €

